

Poro johdatti ihmisasutuksen pohjolaan

TEKSTI: Mervi Honkatukia ja Heli Lindeberg

Kesytyshistoria peurasta poroksi

Nykykäsityksen mukaan poro on kesytetty kahdessa eri kesytyskeskuksessa: Fennoskandiassa ja Venäjällä. Ajankohdan arvellaan olleen neoliittisella kaudella. Viimeisen jääkauden jälkeen tunturipeurasta tuli tärkeä saaliseläin ja sen turvin asutus alkoi levitä pohjoisille alueille. Ajan saatossa villi tunturipeura harvinaistui metsästyksen seurauksena. Suomesta tunturipeura hävisi kokonaan 1800-luvulla. Vain pieni osa villistä kantamuodosta säilyi nykypäiviin saakka Kuolan niemimaalla ja Norjan eteläisillä tunturialueilla.

Monipuolinen kotieläin

Poron rooli kotieläimenä on muuttunut suuresti ajan myötä. Alun alkaen poroa käytettiin houkutuseläimenä metsästykseseen. Sittemmin poroa tarvittiin kanto- ja kuljetustehtävissä sekä maidon- ja nahantuotantoon. Poron merkitys lihantuotannossa korostui vasta niinkin myöhään kuin 1800-luvulla.

Poro mukana Suomen kansallisessa eläingenivaraohjelmassa

Poro on osa Suomen kansallista eläingenivaraohjelmasta, jonka tavoite on turvata kotieläinten perinnöllinen monimuotoisuus. Suomen porokannan geneettisen muutteen määrä ei ole tarkalleen tiedossa. Sen selvittäminen olisi oleellista geenivaratoimenpiteiden pohjaksi.

Keinoja monimuotoisuuden turvaamiseksi

Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN luokitteli vuonna 2008 poron elinvoimaiseksi. Tutkijayhteisön mielestä porojen ryhmäkokojen pientyminen on lisännyt sukusiitosta ja on muotoutunut uhkaksi lajin selviytymiselle tulevaisuudessa.

KUVA: Mervi Honkatukia

- Fennoskandiassa ja Venäjällä elää kolme peuran alalajia: tunturipeura (*Rangifer tarandus tarandus*), metsäpeura (*Rangifer tarandus fennicus*) ja huippuvuortenpeura (*Rangifer tarandus platyrhynchus*).
- Kesytettyä peuraa kutsutaan poroksi
- Poro on puolivilli kotieläin
- Poroja elää Fennoskandiassa ja Siperiassa noin 4 miljoonaa. Karibuja on noin 5 miljoonaa.
- Poronhoito on perinteisesti ollut ekstensiivisestä ja säänneltyä. Nykyaikainen porotalous on suuntautumassa kohti tuotantoeläintaloutta, vaikka jalostusvalintaa ei vielä tehokkaasti hyödynnetäkään.
- Luken koordinoimassa Arktinen Arkki –tutkimushankkeessa etsitään pohjoisten kotieläinten, porojen, nautojen ja hevosten, genomitason sopeutumismekanismeja vaataviin elinolosuhteisiin.

Poron siemennesteen keräämisen, pakastamisen ja keinosiemennyksen käyttöönoton hyödyt poroelinkeinolle ovat kiistattomat. Jalostustoiminnan rinnalla siemennesteen pakastaminen geenipankkiin auttaa säilyttämään porokantojen geneettistä monimuotoisuutta tulevaisuuden haasteisiin.

Keinosiemennyksellä voidaan edistää haluttuja ominaisuuksia vapaata lisääntymistä tehokkaammin. Esimerkiksi koon valinnalla tähdätään suurempiin, lihakkaampiin yksilöihin, ja suurempaan teurastiliin. Kookkaampien eläinten myötä kokonaisuutena voidaan pienentää, joka vähentäisi talvilaidunalueiden kulumista lihantuotannon säilyessä ennallaan.

Poron siemennesteen pakastaminen on haasteellista. Alaskassa

2010 pakastetulla siemennesteellä siemennetyistä seitsemästä vaativasta yksi tuli kantavaksi ja synnytti urosvasan 22.4.2010. Tuoresiennesteellä tuotettuja jälkeläisiä syntyi 1973 Skotlannissa sekä Suomessa 1999 ja 2000 Oulun yliopistossa. Tuorealkionsiirto tuotti elävän vasan Kaamasen porotutkimusasemalla 2003.

Yksittäisistä saavutuksista huolimatta poron keinollisen lisääntymisen menetelmät ovat vielä lapsenkengissä. Määrätietoisen kehitystyön tuloksena pystytään porotaloudelle luomaan toimivat siemennesteen keräämis-, pakastamis- ja keinosiemennysmenetelmät. Se avaa mahdollisuudet poron siemenen ulkomaankauppaan ja näin parantaa suomalaisen poron geeniperimää.